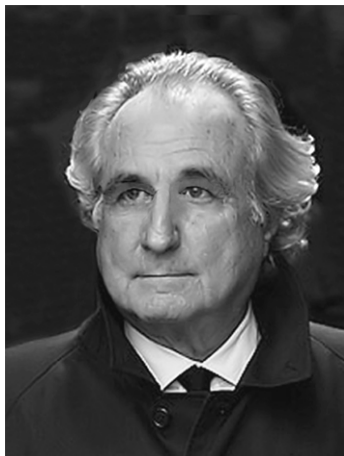

Opgave 2 Emoties op de beursvloer

In 2008 werd de zeer ambitieuze en trotse belegger Bernard Madoff uit New York ontmaskerd. Hij werd gearresteerd vanwege bedrog dat was gebaseerd op een piramidespel. Dit verboden piramidespel bleef lang in stand dankzij Madoffs goede verkooppraatjes en het grote onderling vertrouwen van de deelnemers. Door de kredietcrisis die eind 2008 uitbrak, wilden de investeerders hun geld echter terugzien en stortte de piramide in. Madoff werd berecht – het bleek dat er in totaal 65 miljard dollar in zijn handen was verdampt – en hij kreeg een gevangenisstraf van 150 jaar.

Aristoteles legt in zijn filosofie over de emotie trots of fierheid een verband tussen fierheid aan de ene kant en verdiensten, ambities en aanzien aan de andere kant.

- 2p **8** Wat is volgens Aristoteles bij een fier mens het verband tussen verdiensten, ambities en aanzien?
Is het terecht om Madoff op grond hiervan een fier of trots mens te noemen?

De opvatting van Aristoteles over fierheid hangt samen met zijn visie op het morele handelen van mensen. In die visie staat het begrip 'deugd' centraal. Aristoteles spreekt over deugden vanuit een bepaald idee over een voortreffelijk en volwaardig leven. Het is daarmee mogelijk vanuit de deugdethiek van Aristoteles te oordelen over het handelen van Madoff.

- 2p **9** Wat is volgens Aristoteles het verband tussen een volwaardig leven en de deugd fierheid?
Leg je antwoord uit en beargumenteer vanuit de deugdethiek van Aristoteles hoe je Madoff in moreel opzicht moet beoordelen.

Madoff verloor veel geld door verkeerde beleggingen. Een belegger moet op de beurs voortdurend het koersverloop in de gaten houden. Sterke stijgingen en dalingen van de koersen kunnen voor de belegger grote winst of groot verlies als gevolg hebben. Om zo groot mogelijke winst te behalen, moet een belegger op het juiste moment de juiste keuze maken.

Het gedrag van mensen in de handel en op de beurs is onderwerp van psychologisch onderzoek. Bij dit soort onderzoek is men er lange tijd vanuit gegaan dat beleggers op aandelenbeurzen handelen vanuit rationele overwegingen. Bij beslissingen zou een overzicht worden gemaakt van de kosten en baten van de beleggingsmogelijkheden en een keuze worden gemaakt voor de hoogste opbrengst.

Recent psychologisch onderzoek heeft aangetoond dat beleggers ook onder invloed staan van emoties. Als er bijvoorbeeld geruchten in de media opduiken die van ingrijpende invloed kunnen zijn, raken beurshandelaren soms in paniek en maken ze keuzes die leiden tot verlies.

Volgens de filosofe Martha Nussbaum zijn er met betrekking tot emoties vier belangrijke factoren te onderscheiden. Deze vier factoren kun je ook toepassen op een handelaar op de beursvloer die in paniek raakt.

- 4p **10** Pas de vier factoren, die Nussbaum onderscheidt ten aanzien van emoties, toe op een beurshandelaar die geconfronteerd wordt met geruchten uit de media en in paniek raakt.

Nussbaum is beïnvloed door zowel de filosofie van Aristoteles als die van de stoïcijnen. Ze onderscheidt zich echter van de stoïcijnen door de manier waarop ze met betrekking tot emoties over waarheid en redelijkheid spreekt.

- 2p **11** Leg uit wat volgens Nussbaum het verband is tussen emoties enerzijds en waarheid en redelijkheid anderzijds.
Beargumenteer tevens hoe dit verband wordt bevestigd door het gedrag van een beurshandelaar die in paniek is geraakt.

Het psychologisch onderzoek van gedrag op de beurs geeft nog geen antwoord op de vraag hoe een emotie ontstaat. In andere psychologische onderzoeken zijn hiertoe experimenten gedaan.

In één van die experimenten lieten psychologen proefpersonen bepaalde handelingen uitvoeren, zoals het vastklemmen van een pen tussen de tanden. Bij deze handeling spanden de proefpersonen, zonder dat te beseffen, de lachspieren aan. Wanneer deze groep vervolgens afbeeldingen werd voorgelegd die je verschillend kunt interpreteren, bleken de leden van de groep positiever over de afbeeldingen te oordelen dan de mensen in een controlegroep die naar dezelfde afbeeldingen hadden gekeken, zonder pen tussen de tanden. Een zelfde soort effect werd bereikt bij een groep proefpersonen die werd gevraagd om een pen tussen de lippen vast te houden. Het gevolg hiervan was dat door de houding van de mond boosheid werd opgewekt.

- 2p **12** Beargumenteer vanuit welke theorie je het in deze 'experimenten met een pen' optredende effect het beste kunt verklaren: de cognitivistische theorie of de fysiologische theorie.
Geef in je antwoord duidelijk het verschil aan tussen beide theorieën.

Vanuit de cognitivistische en de fysiologische benadering zijn verschillende definities te geven van wat een emotie is. Eén van de mogelijke definities van een emotie is dat een emotie een reactie of respons is van een levend wezen op een gebeurtenis of situatie die door dat wezen als belangrijk wordt ervaren.

- 2p **13** Is deze definitie van een emotie toereikend met betrekking tot bovenstaande 'experimenten met een pen'?
Beargumenteer je antwoord en geef daarin aan welk verband er is met het lichaam-geestdebat.

Een ander onderzoek werd uitgevoerd aan de universiteit van Los Angeles. Bij dit neurologisch onderzoek werden aan proefpersonen drie soorten woorden voorgelegd: gewone woorden als 'rivier' of 'fiets', merknamen zoals 'Compaq' of 'Coca Cola' en woorden zonder betekenis zoals 'kratsel' of 'florp'. Gewone woorden werden het snelst herkend, daarna kwamen de merknamen en tenslotte de woorden zonder betekenis.

Op een hersenscan was te zien dat de gewone woorden op een andere plaats werden verwerkt dan de merknamen. Volgens de onderzoekers duidt dit erop dat merknamen een bepaalde emotionele respons oproepen.

In het nature-nurturedebat wordt onder meer ingegaan op het ontstaan van emoties, terwijl in het debat tussen reductionisten en constructivisten het verband tussen hersenprocessen en emoties ter discussie staat.

- 3p **14** Leg uit wat het nature-nurturedebat ten aanzien van emoties inhoudt en beredeneer voor welk standpunt in het nature-nurturedebat het neurologisch experiment het beste argument aandraagt.
Beargumenteer tevens of dit experiment een ondersteuning biedt voor het reductionisme of voor het constructivisme.

Uit de beschreven experimenten blijkt dat emoties invloed hebben op ons gedrag en dat ze dit gedrag kunnen sturen, zoals ook bleek uit het verhaal over het bedrog van Madoff.

Een financiële crisis zoals die van 2008, waardoor veel landen in een recessie geraakten en die ook het bedrog van de eerder genoemde Madoff aan het licht bracht, is niet uniek in de geschiedenis. Al in het Nederland van de zeventiende eeuw was er een financiële crisis als gevolg van het speculeren of gokken op de beurs. De 'Tulpenmanie' waar toen sprake van was, kan zelfs als de eerste grote speculatiegolf worden gezien.

Deze manie ontstond tijdens de Gouden Eeuw in de gewesten Holland en Utrecht. In 1637 bereikten de prijzen van bepaalde typen tulpen extreme hoogten. Vlak voor de ineenstorting van deze handel werden tulpenbollen verkocht voor de prijs van een Amsterdams grachtenpand. Er werd zelfs dik betaald voor opties op tulpenbollen die nog in de grond zaten.

Het bezitten en dragen van bijzondere tulpsoorten was in de mode. Zo droegen chique dames op gala's in Londen en Parijs een duurbetaalde tulpenbloem in hun décolleté.

De filosoof René Descartes leefde ten tijde van de tulpenmanie in het gewest Holland. In zijn werk 'De passies van de ziel' filosofeert hij over emoties of hartstochten. Hij komt daarbij tot een onderscheiding van zes primaire hartstochten.

- 2p **15** Welke primaire hartstocht van Descartes herken je in het verhaal over de tulpenmanie?
Leg je antwoord uit aan de hand van de definitie die Descartes van deze hartstocht geeft.

Veel burgers, waaronder predikanten van de Gereformeerde Kerk, zagen in die tijd het speculeren met tulpenbollen als zondig en goddeloos. In allerlei pamfletten werd er tegen gewaarschuwd.

Sommige schrijvers zagen de uitgebroken pestepidemie zelfs als een straf van God. Door het speculeren werd immers de religie verwaarloosd: in plaats van de God van de Bijbel werd de heidense godin Flora aanbeden.

Ook in gedichten werd de goddeloosheid van de tulpengekte verwoord, zoals bijvoorbeeld in het volgende gedicht:

tekst 2

Als door de stem van God
Deze nacht, O bloemenzot
Jouw arme ziel wordt weggerukt
En jij als een bloem bent afgeplukt
Wat heb je dan nog aan al die tulpenbollen
Die je uit de aarde hebt gewonnen?
Komt die winstgevende tulp
Jou dan nog steeds te hulp?

naar: Van de floristen (Krelage 1942 b. 108), 9e couplet

Niet zozeer het vertrouwen op gezond verstand en wetenschap, maar eerder een terugkeer naar het geloof en de Bijbel zou volgens velen het antwoord zijn op de ellende en emoties door het speculeren met tulpenbollen.

De filosoof Benedictus de Spinoza – die net als Descartes ook in deze tijd leefde – dacht hier anders over.

In zijn hoofdwerk 'Ethica' gaat Spinoza in op de oorsprong en de natuur van onze hartstochten als ook op het bestaan van verschillende kennisniveaus.

3p 16 Wat is de definitie van emoties of hartstochten volgens Spinoza?

Beargumenteer op basis van deze definitie hoe hartstochten volgens Spinoza kunnen worden beteugeld.

Leg uit dat hij daarmee voor een andere oplossing kiest dan een terugkeer naar het geloof en de Bijbel.